

ВІДГУК

**офіційного опонента доктора історичних наук, доцента
Скакальської Ірини Богданівни на
дисертацію Малеончук Галини Олександрівни
«Суспільно-політичний, соціально-економічний та культурний
розвиток Луцька у міжвоєнний період (1919-1939 рр.)»,
представлену на здобуття наукового ступеня кандидата історичних
наук за спеціальністю 07.00.01 – історія України**

Проблема децентралізації влади є актуальною і дискусійною на сьогодні. Важливим є розвиток центрів громад та навколишніх структур. Свого часу польській владі вдалося перетворити провінційний Луцьк на політичний, соціально-економічний та культурний центр Західної Волині. Важливо, що окремі аспекти такого досвіду можливо перейняти. Це свідчить не лише про актуальність дослідження, але і про її практичність. Крім того, історія Луцька міжвоєнного періоду ХХ ст. дозволяє вивчити певні регіональні особливості краю. Як стверджує дисертантка, що попри політичний підтекст, досвід міжвоєнного Луцька є прикладом міжнаціонального співжиття та багатонаціонального міського укладу. Досліджувана проблема не знайшла цілісного висвітлення в історіографії.

Викладені аргументи переконують в актуальності та своєчасності дисертаційного дослідження Галини Олександрівни Малеончук, об'єктом якого обрано «трансформаційні процеси у волинському соціумі 20-30 років ХХ ст.» (с. 6). Актуальність теми підтверджується також і тим, що робота виконана в межах регіональної програми розвитку культури, мистецтва і туризму в області на 2011-2015 рр., затвердженої рішенням Волинської обласної ради тощо.

У вступі дисертації вміщено усі рубрики, передбачені відповідними нормативними документами. У роботі чітко визначено об'єкт і предмет дослідження, окреслено його мету та завдання. Достатньо аргументованим у дисертації виглядає обґрунтування хронологічних рамок і територіальних меж об'єкта вивчення. Не викликає сумнівів наукова

новизна рецензованого дослідження, яка полягає у тому, що уперше здійснено комплексне дослідження історії Луцька; проаналізовано структуру та характер міського господарства, рівень та тенденції економічного розвитку тощо. Вказане практичне значення отриманих результатів дослідження. Робота має оптимальну структуру.

Дослідницею ґрунтовно проаналізовано стан наукової розробки теми. Значна увага в роботі присвячена висвітленню історіографічного доробку українських і польських науковців (с. 9-19). *Дисертантці доцільно було б залучити до роботи праці представників української діаспори* (наприклад, Семенюк А. На тему українсько-польських відносин критичні зауваження / А. Семенюк. – Міннеаполіс, Міннесота, США, 1996. – 167 с.).

В основі рецензованої дисертації – низка неопублікованих документів, котрі зберігаються у фондах вітчизняних державних архівів Волинської, Рівненської та Львівської областей, Центрального державного історичного архіву України, м. Львів та Архіву нових актів у Варшаві (с. 19-26). Також дослідження було доповнене документальними фондами Волинського краєзнавчого музею. Важливим джерелом для написання роботи стали спогади О. Левчанівської, О. Черневича (с. 25).

Всебічний та неупереджений підхід до всієї сукупності джерелознавчої бази дав змогу Галині Малеончук здійснити науковий аналіз розвитку Луцька міжвоєнного періоду ХХ ст.

Текст розвідки свідчить, що отриманню достовірних та обґрунтованих результатів дисертації сприяло застосування різноманітних загальнонаукових і спеціальних історичних методів дослідження. Запропонована методологія для вивчення трансформації міського середовища Луцька міжвоєнного періоду ХХ ст. не викликає заперечення.

У другому розділі «Влада та громадсько-політичні інститути» авторці вдалося аргументовано розкрити особливості становлення органів

влади та місцевого самоврядування у міжвоєнному Луцьку, прослідкована організація правоохоронної та судової системи.

У підрозділі «Етносоціальні та демографічні процеси» ґрунтовно і всебічно розкрито національний склад населення Луцька, простежено природний приріст населення у різні роки міжвоєнного часу ХХ ст. (с. 76). Підмічено, цілком справедливо, що «виразні національні особливості мав характер зайнятості лучан. В органах влади, самоуправління, освітньої сфери працювали здебільшого поляки» (с. 81).

Позитивним моментом дисертації є те, що її автор, акцентуючи увагу на особливостях економічного розвитку міжвоєнного Луцька наводить приклади доходів населення та тогочасні ціни (с. 103).

Дослідниця навела чимало цікавого матеріалу про соціально-побутову сферу та дозвілля лучан (с. 104-123). Вартує уваги той факт, яке значення у Луцьку відводилось фізичному вихованню, популярними були гімнастика, футбол, теніс, велоспорт (с. 115-118).

Цілком обґрунтованим є виокремлення у спеціальний розділ питання про «Культурне, освітнє та церковно-релігійне життя». Галина Олександрівна подає детальну інформацію про культурно-мистецькі процеси у Луцьку зазначеного періоду (с. 125-146). Важливо, що охарактеризовано не лише гуртки, установи чи товариства, але названо імена самих митців О. Лопутько (с. 132), В. Авраменка (с. 133-134), М. Тележинського (с. 134), О. Колісниченка (с. 134) та багатьох інших. Оскільки історія без імен, це вже соціологія чи статистика.

У підрозділі «Освітнє середовище» Галина Малєончук розкриває особливості розвитку шкільництва у місті (с. 146-160). Схвально, що дослідниця вказуючи відсоток неписьменного населення Луцька зазначає вибірку й інших міст (с. 146). Авторка вдало підмітила те, що «Запроваджуючи обов'язкову шкільну освіту польська влада здійснювала власну ідеологічну кампанію, що супроводжувалася активною колонізацією освіти серед етнічних меншин» (с. 148).

Одним із завдань своєї наукової роботи Галина Олександрівна визначила: «вивчити діяльність релігійних громад Луцька в 1919-1939 рр.». Ця проблема розглядається авторкою в окремому підрозділі. Дослідниця підкреслює, що у міжвоєнний період Луцьк був поліконфесійним містом (с. 160). Авторка не лише характеризує релігійні громади, але подає інформацію про їхні товариства, навчальні заклади. Крім того, дослідниця визначає, які дії приводили до збільшення прихильників тої чи іншої віри, наприклад, «Активний розвиток Римо-католицької церкви в Луцьку був пов'язаний з біскупом Луцької дієцезії Адольфом Шельонжеком» (с. 163) або «Популяризації та поширенню римо-католицького віросповідання на Волині сприяла діяльність Луцької католицької семінарії» (с. 164). Обґрунтованими є висновки стосовно того, що «збільшення кількості римо-католицьких вірян стало наслідком активної політики окатоличення. Активно протидіяла цьому православна громада» (с. 174).

Висновки дисертаційного дослідження Г. Малеончук є аргументованими, відповідають поставленим завданням та містять достовірні теоретичні результати.

Загалом, дисертація Г. О. Малеончук – це самостійне, оригінальне, комплексне дослідження, науково обґрунтовані результати якого в сукупності вирішують конкретну мету, спираючись на історичну літературу, методологічні засади та джерельну базу – комплексно дослідити суспільно-політичний, соціально-економічний та культурний розвиток Луцька в 1919-1939 рр.

Зміст, характер і форма викладу матеріалу засвідчують достатньо професійну підготовку дисертанта, його здатність аналізувати. Основні наукові положення й висновки роботи сформульовані фахово, зі знанням проблем та є обґрунтованими. Слід зазначити, що дисертація Г. Малеончук базується на залученні достатньої кількості джерел – 480 позицій у списку використаних джерел. Важливо, що текст дисертації не переповнений цитатами з документів, а частина інформації про бурмістрів та президентів

Луцька 1919-1939 рр., список назв вулиць, перелік та розташування державних органів та органів місцевого самоврядування станом на 1938 р. та ін. міститься у додатках, які значно доповнюють наукову розвідку. **На наш погляд, варто було б ще додати карту-схему Луцька міжвоєнного періоду ХХ ст. та фотографії окремих об'єктів.**

Позитивною стороною дослідження Галини Малєончук є те, що воно позбавлене сухої академічності викладу матеріалу і наповнене конкретними прикладами та фактами. Безсумнівною заслугою є те, що завдяки проведеному дослідженню вітчизняна історія значно поповнилася новими матеріалами з історії Луцька міжвоєнного періоду ХХ ст.

Досліджувана тема апробована на міжнародних та всеукраїнських наукових конференціях. Основні домінанти дисертації викладено в 11 наукових публікаціях.

Важливо підкреслити ідентичність тексту автореферату та основних положень дисертації. Зміст роботи відповідає шифрові спеціальності 07.00.01 – історія України.

Констатуючи в цілому належний кваліфікаційний рівень виконаного дисертаційного дослідження, необхідно висловити ще **деякі дискусійні положення, побажання та зауваження до роботи, крім уже зазначених:**

1. У роботі мають місце дрібні неточності та технічні описки, зокрема, на с. 34 написано «процесс», на с. 60 вказано невірно прізвище М. Черкавського.

2. Дисертація базується на досить широкій джерельній базі, але важливо залучити до роботи більше мемуарних праць, які збагатили б дослідження пізнавальним фактажем.

3. Дозвольте не погодитись з твердженням «У Луцьку існували і кілька польських військових громадських організацій, що мали певний вплив на політичне життя регіону» (с. 57). Оскільки польські парамілітарні організації, маючи широку підтримку влади, розгорнули активну діяльність, яка поширилась на різні сфери, у тому числі політичну. Їх

функціонування необхідно розглядати як складову державної політики Другої Речі Посполитої.

4. Як доповнення інформації про діяльність Луцької повітової «Просвіти» (с. 58) необхідно було вказати про з'їзди просвітян, що проходили у місті. Зокрема, перший такий з'їзд делегатів волинської «Просвіти» відбувся 15 лютого 1921 р. в Луцьку, на якому обговорено ряд доповідей та прийнято рішення про утворення «Об'єднання культурно-просвітницьких організацій».

5. Наведено причини, які приводили до збільшення кількості населення Луцька (с. 76-77), проте не враховано і не названо іммігрантів, які прибули з Наддніпрянської України, здебільшого після поразки Української національно-демократичної революції 1917-1921 рр. Вони мали суттєвий вплив на розвиток міста та волинського краю. Проте їхні імена неодноразово названо в дисертації, наприклад, М. Орел-Степняк (с. 131) та ін.

6. Абзац, у якому Галина Олександрівна пише про зміну владою складу педагогічних колективів шкіл, збільшуючи кількість вчителів з етнічних польських земель (с. 151) варто було б доповнити, зазначивши яку мету переслідували урядовці такими діями.


7. Серед науковців Західної Волині згадується ім'я мовознавця Броніслава Кобилянського. Він у 1927-1930 рр. працював викладачем іноземної мови в гімназії імені Лесі Українки в Луцьку. Відповідно, серед названих педагогів колективу гімназії (с. 156) доцільно було б назвати його.

Однак висловлені вище окремі зауваження й побажання мають переважно рекомендаційний характер, які здобувачці варто врахувати у своїй подальшій науковій праці над темою й суттєво не впливають на загалом позитивну оцінку дисертаційної роботи. Вважаю, що тема розкрита. Здобувачка продемонструвала важливі для науковця риси – креативний підхід, цілеспрямованість та логічність висновків.

Підсумовуючи вищенаведене, можна зробити висновок, що дисертаційне дослідження «Суспільно-політичний, соціально-економічний та культурний розвиток Луцька у міжвоєнний період (1919-1939 рр.)» відповідає вимогам п. 9, п. 11, п. 12 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 року, а його автор – Галина Олександрівна Малеончук заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата історичних наук за спеціальністю 07.00.01 – історія України.

Офіційний опонент

доктор історичних наук, доцент
Кременецької обласної гуманітарно-
педагогічної академії ім. Тараса Шевченка

 І. Б. Скакальська

ПІДПИС
ЗАСВІДЧУЮ НАЧ В.Н.
ЖИГЛЕВИЦ С.С.
21.01.2016

